

KLAAS LANGENDOEN & WIM VAN DE POL

(On)terecht levenslang

Alles over de zaak Hüseyin Baybaşın

crimesite

Karakter Uitgevers B.V.

INHOUD

1	Het gras	7
2	De beschuldiging	11
3	De gelukkige Turk	21
4	De Diepe Staat	29
5	De dodenlijst	43
6	Bureau Istanbul	73
7	Ontmaskerd	99
8	‘Hij zal verwijderd worden’	129
9	Op weg naar levenslang	157
10	Hem koud maken?	187
11	De niet-bestaande ambtenaar	231
12	De ambitie van Buruma	259
13	Het ministerie van Demmink	285
14	De misdrijven	327
15	Het geheim	353
16	Epiloog	413
	Personenregister	419

1 HET GRAS

Het regende en hij had zijn schoenen uitgetrokken. Als een kind rende hij op zijn blote voeten over het grasveld. Vogels floten. Hij zag dikke eikenbomen en rende erop af. Hij keerde zich om, hoorde het ruisen van de regen, zag regendruppels vallen in het water van een kanaal.

Hij deed push-ups in het gras, in de stromende regen. Hij liet zich vallen en ademde het aroma van vochtige aarde in. Handenvol gras drukte hij tegen zijn neus. Zijn ogen vielen dicht, zijn vingers zochten houvast aan de grassprietten. Hij keek weer op naar de bomen. Voor het eerst in ruim vijftien jaar kon hij gras aanraken. Het was een bedwelmeling.

Deze regenbui viel in augustus 2013 op een luchtplaats van de Penitentiare Inrichting Norgerhaven in het Drentse Veenhuizen. Hij was net overgeplaatst vanuit de gevangenis van Nieuwegein, langs de A12 bij Utrecht. Zijn detentie had hem sinds 27 maart 1998 in vijftien jaar tijd langs een reeks van Nederlandse gevangenissen gevoerd. Ze brachten hem naar Rotterdam, Breda, Grave, Vught, Alphen aan den Rijn, Maastricht, Zoetermeer, Lelystad, Nieuwegein, Scheveningen, Heerhugowaard en Veenhuizen. Vijftien jaar lang had hij doorgebracht onder kunstlicht, tussen beton, tegels en kunststoffen, gekleurd in alle schakeringen van wit, geel, rood, blauw en vooral veel grijs. Hij maakte soms ritjes in de auto's van de vervoersbrigade van justitie, naar rechtszalen en van bajes naar bajes. Vanachter de autoruit had hij vele groene grasvelden voorbij zien schuiven.

De Nederlanders verboden hem jarenlang zijn vrouw en zijn drie kinderen aan te raken. Het was verboden Koerdisch met hen

te spreken. Zijn jongste kind had hij na de geboorte zes jaar niet kunnen kussen, zijn vrouw evenmin. De Nederlanders plaatsten hem bijna zes jaar lang in de doodse stilte van de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) in Vught. Terwijl hij onschuldig was wilden de Nederlanders hem levenslang opsluiten. Van de gedachte te moeten sterven in een cel was hij soms in paniek geraakt. Er was ook een tijd geweest dat hij ervan overtuigd was dat ze hem probeerden te vergifigen. Hij was een aantal maal in hongerstaking gegaan. Hij weigerde een narcose in het gevangenisziekenhuis in Scheveningen voor een knieoperatie, omdat hij bang was dat ze hem niet meer wakker zouden maken. Hij liep een posttraumatische stressstoornis op als gevolg van zijn detentie in de EBI. Later brachten ze hem naar Zoetermeer, waar ze hem plaatsten op een kleine afdeling met psychoten en kinderverkrachters. De Nederlanders probeerden hem kapot te maken.

Hij brak niet. Hij stierf ook niet en bleef zich verzetten. Hij bleek meer geestkracht te bezitten dan hij ooit voor mogelijk had gehouden. De duizenden dagen tussen grijze muren, metalen deuren en met alleen de hemel als uitzicht op de toekomst hadden hem niet gek gemaakt.

Een permanente strijd. Hij had de wilskracht gehad om sterk te blijven en een uitweg te blijven zoeken. In het begin had hij geloofd in het Nederlandse recht. Gaandeweg waren er teleurstellingen en desillusies ontstaan. Hij moest balanceren boven een afgrond. Hij werkte elke dag aan zijn bevrijding maar moest zich tegelijk verre houden van bespiegelingen over en hoop op een dag dat ze hem zouden loslaten. De gang van zaken rond de vele honderden procedures die hij toch voortdurend aanspande beschouwde hij met grote achterdocht. Hij dwong zichzelf elk geloof in het rechtssysteem van de Nederlanders te verliezen. Zo bleven verpletterende teleurstellingen en anticlimaxen hem bespaard. Zijn enige kans om het systeem te bevechten en te overwinnen. 'Ik zal handhaven.' Het was de spreuk op het wapen van

de Nederlanders. Hij was de Nederlanders en hun zogenaamde rechtssysteem gaan minachten.

Er waren Nederlanders en Turken geweest die hem voorstelden om met stille trom naar Turkije te vertrekken. Hij moest zwijgen en vluchten. Als een dief in de nacht, als een crimineel die schuld heeft bekend. Ook kreeg hij het aanbod om via een crimineel zijn vrijheid af te kopen bij mensen binnen de Nederlandse justitie.

Hij ging nergens op in. Omwille van zijn toekomst en die van zijn familie moest hij door de voordeur naar buiten wandelen. Hij moest blijven geloven, tegen beter weten in. Languit in het gras in Veenhuizen voelde hij zich zwak. Hij kon niet anders dan denken aan een toekomst in vrijheid. Het was een visioen. Dat er een dag zou komen dat zijn levenslange straf zou eindigen en hij zijn gezin in de armen kon sluiten. De Nederlanders zouden hem vrijlaten.

Hij lag in het natte gras. Een grote gedetineerde was op hem af gelopen. Dikke gouden kettingen en tatoeages.

‘Alles goed?’

‘Ja, *I’m okay*,’ zei hij.

Hij weigerde vaak Nederlands te spreken. De Nederlanders hadden hem opgesloten en de sleutel weggegooid. In de bajes speelden ze soms spelletjes met hem. Soms weigerden ze Engels met hem te spreken. Hij gaf zich eens op voor een cursus Nederlands. Die werd hem – levenslang gestrafte – geweigerd omdat hij ‘een ongewenst vreemdeling’ was.

Hij liep terug naar het oude gebouw dat voorlopig zijn huis zou zijn. De bewakers stonden onder een afdak. Ze keken met grote ogen.

In Veenhuizen brak een tijd van werken aan. Met een aantal andere levenslang gestraften verbouwde hij een vervallen gebouw tot een nieuw verblijf voor levenslang gestraften. Ze sloopten, timmerden, schilderden en creëerden een geheel nieuwe afdeling. Totdat justitie de inrichting aan Noorwegen verhuurde en zij naar

een nieuwe bajes verhuisden. Opnieuw een ritje naar een nieuwe bajes, zonder gras.

Na die middag in het gras moest hij nog bijna vier jaar wachten op de beslissing van de Hoge Raad over zijn herzieningsverzoek.

2 DE BESCHULDIGING

Uit het straf dossier over Hüseyin Baybaşın rees voor het gerechtshof in Den Bosch het beeld op van een moordende en gewetenloze internationale drugsondernemer. Die beschrijving was op zichzelf niet eens zo heel erg buitenissig. De feiten, zoals het Openbaar Ministerie die in het dossier heeft gepresenteerd, dragen na oppervlakkige beschouwing bij aan een schijn van geloofwaardigheid. Alles borduurt voort op een beeld dat al aanwezig was in het hoofd van een gemiddelde Nederlandse rechter, maar ook van goed geïnformeerde krantenlezers uit die tijd. Het is een verhaal van dertien in een dozijn. Het zal wel, denkt de lezer in eerste instantie. Heroïne komt nu eenmaal uit Turkije en in die schemerwereld van georganiseerde drugshandel zijn liquidaties aan de orde van de dag. De Koerdische PKK staat bekend als terroristische organisatie, waarvan men zegt dat die heroïne verhandelde om de wapens en explosieven voor hun aanslagen te financieren.

Juist omdat de zaak door de politie indertijd op deze manier in de publiciteit is gebracht willen we dit boek beginnen met een beschrijving in een notendop van de rij van afschuwelijke verdeningen die in het straf dossier staan. Vervolgens vertellen we in de rest van het boek het echte verhaal. En verder wat er aan is gedaan om de werkelijkheid te modificeren om zo het dossier te laten worden tot wat het is.

De Turkse en de Nederlandse justitie hebben de Koerdische zakenman Hüseyin Baybaşın geportretteerd als de Pablo Escobar van de heroïne. Een man die in de jaren negentig aan het hoofd stond van een maffiose familie die West-Europa overspoelde met

drugs. Hij was het brein achter het transport van twee gigantische scheepsladingen heroïne die hij uit Pakistan naar Turkije liet overbrengen.

Deze in Turkije gecreëerde verbeelding is naadloos overgenomen door internationale media en ook door de samenstellers van het strafdossier-Baybaşin bij de recherche. Vooral aan het begin van het politieonderzoek was dat beeld van groot belang. In het inhoudelijke deel van het onderzoek komt hierover eigenlijk niet zo gek veel naar boven. Dit inhoudelijke strafrechtelijk onderzoek op Baybaşin is halverwege 1997 in Arnhem gestart. De feiten waarvoor hij werd aangehouden in 1998 en uiteindelijk tot levenslang is veroordeeld moesten bij de start van het onderzoek nog worden gepleegd. Opvallend genoeg kwamen die feiten nauwelijks overeen met het beeld van de Escobar met zijn megatransporten.

Het bewijs in het onderzoek bestaat volledig uit interpretaties van de strekking van afgeluisterde telefoongesprekken. We komen hier later uitgebreid op terug. Nu volstaan drie voorbeelden. Er is iemand in een theetuin vermoord, een ‘opdracht’ in een ‘tuin’ is voor Baybaşin geregeld. Als er kennelijk twee mensen tegen hun wil door een handlanger van Baybaşin worden vastgehouden (en volgens de politie moeten worden vermoord) zegt deze over de telefoon: ‘Het moet geklaard worden, mijn zoon, het moet geklaard worden.’ Baybaşin gaf volgens het gerechtshof zelfs opdracht een hele groep mensen te vermoorden. Over de telefoon zei hij namelijk (volgens de recherche ‘in versluierd taalgebruik’) ‘dat ze dan meer auto’s moeten kopen’.

Al met al zag het gerechtshof in Den Bosch in het telefoonbewijs, dat werd geschraagd door het iconische beeld van de Turkse Pablo Escobar, genoeg voor het uitspreken van een levenslange gevangenisstraf. Het hof veroordeelde Baybaşin op 30 juli 2002 voor de volgende feiten:

1. Het mede plegen van een huurmoord (op 9 november 1997) in een theetuin aan de oever van de Bosphorus in Istanbul.
2. Een poging tot uitlokking (eind 1997 en/of begin 1998) van een moord in Lexington, Kentucky, in de Verenigde Staten.
3. Het mede plegen van een gijzeling (eind november 1997) van een man in Istanbul.
4. Voorbereiding van de invoer van twintig kilo heroïne naar Nederland (eind 1997-begin 1998) en de voorbereiding tot uitlokking daartoe van een medeverdachte.
5. Poging tot uitlokking tot moord (in februari 1998) op twee personen in Amsterdam.
6. Als bestuurder deelnemen aan een criminele organisatie.

Nederlandse ambtenaren

Toen de Nederlandse politie het onderzoek op Baybaşın begon, was hij lang niet de enige Turkse persoon over wie beschuldigingen van internationale drugshandel de ronde deden. Politie en justitie wisten dat het moderne Turkije doordeesemd was van georganiseerde misdaad en heroïnehandel. Ook was bekend dat in het land een vergaande corruptie gaande was die verband hield met die drugshandel. Er waren zelfs officiële Turkse rapporten over een geheim netwerk binnen de Turkse overheid, dat de Turkse bevolking 'De Diepe Staat' is gaan noemen, en dat gelieerd was met de georganiseerde misdaad en de drugshandel.

De Nederlandse ambtenaren bij justitie en politie waren ervan op de hoogte dat Baybaşın door kringen binnen dat netwerk op een dodenlijst was geplaatst en hij gold als staatsvijand en be-weerd (maar nooit bewezen) financier van de gewapende PKK. Ze waren ervan op de hoogte dat Baybaşın een politieke status in

Turkije had en dat zijn leven ernstig werd bedreigd. Ook hadden ze in vooraanstaande Nederlandse media gelezen dat Baybaşın vanaf 1989 bezig was geweest de verbintenis tussen heroïnehandel en bepaalde geledingen en personen binnen de Turkse staat openbaar te maken. De onderzoeksleiders kwamen er zelfs achter dat Baybaşın in het grootste geheim de Britse overheid hielp in de strijd tegen de internationale heroïnehandel door kringen binnen de Turkse overheid.

Alles hierover was bekend bij een klein groepje Nederlandse ambtenaren. Desalniettemin aarzelden ze niet en werkten ze samen met de Turkse overheid om Baybaşın in Nederland achter de tralies te werken. Ze deden dat op basis van een samenwerking en op grond van informatie waarvan ze wisten dat die de toets van een Nederlandse rechter niet zou doorstaan. Om die reden werd de samenwerking met de Turkse politie geheimgehouden, net als de herkomst van delen uit het strafdossier. Dit selecte groepje Nederlandse ambtenaren moet hebben doorzien dat de zaak alle tekenen van een vervalsing droeg, zeker de delen van het strafdossier die door de Turkse politie werden geleverd.

Sommige ambtenaren speelden een actieve rol. De coördinerend officier van justitie was Hugo Hillenaar, die heden ten dage als hoofd-advocaat-generaal een van de hoogste posities binnen het Openbaar Ministerie bekleedt. Hillenaar werd bijgestaan door officier van justitie Johan Klunder, die verantwoordelijk was voor de geheime inlichtingen van de Criminele Inlichtingendienst. De chef van het onderzoeksteam van de politie was Lex IJzerman. Samen was de leiding van politie en justitie verantwoordelijk voor de inzet van een politieman die naar de Turken toe als bemiddelaar en tolk optrad en de facto opereerde als teamleider: Tayyar Çetinkaya. Het groepje wist, of kon vermoeden, dat er door hun werk een onschuldige een zeer langdurige celstraf zou krijgen. Het zou zelfs levenslang worden.

Andere personen binnen de Nederlandse overheid wisten van

het bedrog en hielden dit ook na de veroordeling tot levenslange celstraf van Baybaşın verborgen. De huidige korpschef van de politie Amsterdam, Pieter-Jaap Aalbersberg, ontsloeg Çetinkaya direct toen hij chef van het betreffende kernteam in Zwolle werd. Verder deed hij niets om de zaak ten goede te keren. Hij hield zijn kaken stevig op elkaar. De hoofdofficier van justitie Hans Holthuis gaf zijn goedkeuring aan een verregaande, ongehoorde en geheime samenwerking tussen Turkse en Nederlandse rechercheurs. De oud-secretaris-generaal van het ministerie van Justitie Joris Demmink bemoeide zich op verschillende momenten persoonlijk met Baybaşın in Nederland. Demmink wordt tevens verdacht van kindermisbruik in Turkije. En verder is er nog een handjevol rechercheurs dat halsstarrig is blijven zwijgen, waar sommige collega's, zoals de tolk Çetinkaya, uiteindelijk wel (enigszins) een boekje open hebben gedaan.

De waarheid

Het strafdossier van Baybaşın bevat elementen voor een film-script, de werkelijkheid is echter aangrijpend. In dit boek vertellen we het hele fantastische verhaal opnieuw. Het relaas dat het gerechtshof voor waar heeft aangenomen zal – in elk geval op essentiële punten – volledig uit fictie blijken te bestaan. Het echte verhaal is nog veel meer bizar dan het dossier ons wil doen geloven.

Baybaşın heeft vanaf het begin van zijn strafproces de beschuldigingen tegengesproken en gezegd een aantal personen met wie hij telefoongesprekken voerde helemaal niet te kennen. Bepaalde gesprekken waren volgens hem nooit gevoerd. Ene 'Mayer', met wie hij volgens de politie een moordopdracht besprak, blijkt inmiddels een hoge Israëlische defensiefunctaris te zijn die ontkent met Baybaşın over moorden te hebben gesproken.

Deskundigen concluderen nu dat een groot aantal gesprekken uit knip-en-plakwerk bestaat en dus moedwillig zijn gema-

nipuleerd. Er zijn in de zaak-Baybaşin mensen mishandeld en bedreigd, er is een getuige van de aardbodem verdwenen. Een oud-minister en een premier gaven opdracht Baybaşin om het leven te brengen. Hij ontsnapte aan moordaanslagen, ook in Nederland.

In Nederland voerde Baybaşin na zijn veroordeling ontelbare procedures die hij vrijwel allemaal verloor. De protesten tegen zijn detentie zijn er te veel om allemaal op te noemen. Hij deed in 2007 aangifte tegen Nederlandse justitieambtenaren die jegens hem ambtsmisbruik zouden hebben gepleegd. Hij diende in 2008 een verzoek om een advies voor herziening van zijn zaak in bij de (toenmalige) Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken. In 2011 startte hij bij de Hoge Raad der Nederlanden de allerbelangrijkste procedure: een verzoek tot herziening van zijn zaak. Alle ongerechtigheden, manipulaties, ambtelijke leugens en voor de Nederlandse justitie beschamende onoprechtheid zijn in dit onderzoek samengekomen. Dat dossier – en het verslag over de verwickelingen rond de hoofdpersonen – vormen de basis van dit boek.

Namenlijst

De volgende personen spelen een hoofdrol in het strafdossier. Ze figureren in opgenomen telefoongesprekken van Baybaşin, die in het Turks, Koerdisch en Engels zijn gevoerd. Niet van alle personen is door de politie de identiteit vastgesteld.

Sadik Süleyman Öge: het slachtoffer van de moord in de theetuin.

Yavuz Yavuztürk: een ver familielid van Baybaşin, met wie hij de moord op Öge zou hebben uitgevoerd. Yavuztürk stond in contact met de schutter.

Nuri Korkut: een kleine crimineel en handlangster van Baybaşin die zowel bij de moord op Öge als de heroïne-transactie een rol

speelde. Hij ontkende enige rol van Baybaşin in de transactie.

Kemal Saritas: een grote crimineel uit Istanbul waar Baybaşin zaken mee deed. Saritas en zijn broer zijn niet lang na de arrestatie van Baybaşin vermoord. Baybaşin zegt Saritas niet te kennen en nooit met hem gesproken te hebben.

Selim Isik: een crimineel uit Istanbul wiens broer in Spanje is vermoord. Baybaşin nam volgens de politie de bloedwraak over, en probeerde de broer van de vermeende moordenaar in Kentucky in de Verenigde Staten te vermoorden.

Kamyar C. Mahboub: de hoogleraar civiele techniek uit Lexington, Kentucky, die Baybaşin zou willen laten vermoorden. De moord is nooit uitgevoerd.

'Josh' (Sreten Jovic): een verder niet geïdentificeerde man (met verschillend klinkende stem), die volgens de politie in Amsterdam de bekende Amsterdams-Joegoslavische crimineel Sreten Jovic is. Baybaşin probeerde twintig kilo heroïne aan twee medewerkers van Jovic te leveren. De twee kwamen naar Istanbul. Baybaşin vroeg aan Josh of hij Mahboub in Kentucky kon laten liquideren.

Ile 'Uka' Priescu: Roemeen. Handlanger van Sreten Jovic, die in Istanbul heroïne van Baybaşin zou ontvangen uit handen van Nuri Korkut. Hij zou de drugs met een andere Roemeen naar Belgrado, naar Josh vervoeren. De zending werd begin 1998 in Istanbul gepakt. De twee Roemenen zijn aangehouden.

Ion Stoichin: de kompaan van Priescu.

'Alex': een in het dossier verder niet geïdentificeerde man met een Israëliisch accent die met Baybaşin telefoneert. Uit die gesprekken zou blijken dat Baybaşin aan hem vraagt of hij Mahboub in Kentucky kan liquideren.

'Mayer': een in het dossier verder niet geïdentificeerde man met een Israëliisch accent die met Baybaşin telefoneert. Het gerechtshof hoorde in de gesprekken dat Baybaşin hem vroeg of hij Mahboub in Kentucky kon liquideren.

Ahmed A. Ahmadi: een persoon in Londen met wie Baybaşın volgens het gerechtshof zou hebben overlegd hoe de moord op Mahboub zou moeten plaatsvinden.

Mehmet Çelik (alias Hacı Hasan): een nooit geïdentificeerde man uit Istanbul die Baybaşın daar in 1997 en of 1998 zou hebben laten gijzelen. Het bestaan van de man is in het dossier en het proces overigens niet aangetoond. Er ligt inmiddels een verklaring van een (Turkse) voormalig politiemans dat de persoon Çelik verzonnen is.

Mehmet Marsil en Mehmet Malkoç: twee mannen die Baybaşın in Amsterdam opzochten, mogelijk om hem te liquideren. Baybaşın werd gewaarschuwd over hen. Marsil gaf zich uit voor een Koerd in nood, maar verzweeg dat hij een (Turkse) politiemans was. De twee zouden in opdracht van Baybaşın in Amsterdam zijn gegijzeld. Volgens het gerechtshof gaf Baybaşın aan Metin opdracht hen te doden. Metin ontkent dat, de twee werd geen haar gekrenkt.

Ilhan Metin: een goede bekende van Baybaşın die hem in Nederland beveiligingsadviezen gaf. Metin was de man die Marsil en Malkoç enige tijd vasthield.

En de volgende personen werkten mee aan het onderzoek:

Mehmet Ağar: Hoofd van de Turkse nationale politie en later minister van Justitie.

Ferruh Tankuş: Hoofd van de narcotica brigade van de politie in Istanbul en eindverantwoordelijk voor het onderzoek naar Baybaşın in Turkije.

Hüdaî Sayın: Adjunct-chef van de narcotica brigade en later hoofd veiligheidszaken in Istanbul.

Erin Arslan: Plaatsvervangend hoofd veiligheidszaken van de politie Istanbul.

Het boek is geschreven door Wim van de Pol in samenwerking met Klaas Langendoen. Langendoen speelt een rol in het ver-

haal als adviseur en onderzoeker van de advocaat van Baybaşın. Op sommige momenten in het relaas is er sprake van de ‘auteur van dit boek’. Hiermee wordt Wim van de Pol bedoeld.

3 DE GELUKKIGE TURK

Als kind speelden ze tussen de eikenbomen. Als eikenbomen sterven beginnen ze van binnenuit te rotten en soms worden ze langzaam hol. De kinderen verstopten zich in de holle bomen. Ze sloegen met stenen op de eikels en voerden de stukjes aan de kippen. Hüseyin was de tweede van tien broers en zusters maar hij was altijd de leider. De mensen keken op naar zijn grootvader, Haji Hüseyin Baybaşın. Zijn grootvader liet niet zijn oudste broer maar hem ook Hüseyin noemen en daarmee was hij voorbestemd om uit te groeien tot een man waarmee in Koerdistan rekening gehouden moest worden. Voor de bevolking in de wijde omtrek was hij zoals iemand van adel in het oude Europa. Soms namen zijn vader en zijn grootvader de kleine Hüseyin mee naar de provinciehoofdstad, Diyarbakir. Ze moesten dan een paar uur rijden door hun uitgestrekte land van glooiende vlaktes. Vaak glansde er licht op de bergen in de verte. In Diyarbakir stroomt de Tigris traag voorbij in de richting van Irak en de Perzische Golf. 'Koerdistan' ligt in meerdere landen. Hüseyin was geboren in Turkije maar ook in Koerdistan.

Grenzen

Zijn grootvader legde hem uit dat de Zirkan-stam waar zijn familie toe behoorde, veel ouder was dan de huidige staatsgrenzen van Turkije, Irak, Iran en Syrië. Grootvader Hüseyin was eigenaar van ongeveer 43.000 *dönüm* (43 vierkante kilometer) in Turkije, maar de 'uitgebreide' familie Baybaşın bezit al sinds eeuwen ook grond in Irak, Iran en Syrië. Die uitgebreide familie Baybaşın omvat veel meer dan alleen een familie in de Europese

zin van het woord. Het is een leidende groep die al generaties lang goede relaties onderhoudt met andere families om hen heen op basis van wederzijds vertrouwen. Grootvader Hüseyin had veel zeggenschap over de verdeling van de opbrengst van vooral land- en mijnbouw in het gebied, die in Baybaşins jeugd in de miljoenen euro's liep. Hüseyins familie was niet rijk maar verkeerde in goeden doen.

Hij werd geboren op 25 december 1956 in het plaatsje Lice, zo'n 150 kilometer van de Syrische grens. Het huis van zijn vader Mehmet en zijn moeder Hogi was uitgestrekt. Er was een woongedeelte met vele kamers voor zijn ouders en zijn broers en zusters. Maar er was ook een gastenverblijf voor familieleden of andere passanten die korte of langere tijd bij de familie doorbrachten. Tot het huis behoorde ook een grote boerderij met stallen voor vee, en voorraadschuren waar noten en vruchten uit de boomgaarden werden opgeslagen. Hüseyin was een ondernemend jongetje. Hij ging al op jonge leeftijd naar de markt en langs de deuren met rozen, groente en fruit. Toen telde de bevolking van Lice nog zo'n tienduizend zielen.

Voor een jong kind zijn landsgrenzen een abstract verschijnsel, maar dat gold van oudsher net zo voor een groot deel van de Koerdische bevolking. Aan de andere zijde van waar nu de grenzen van Turkije, Irak, Syrië en Iran liggen spraken de Koerden dezelfde taal of varianten daarop. Het Koerdistan van Baybaşins jeugd is van oudsher – en zelfs nu nog een beetje – een feodale samenleving. Problemen tussen Koerden onderling werden besproken onder leiding van een *aga*, dat was een stamhoofd, dorpsheer of een grootgrondbezitter. In Lice hakte Baybaşins oom soms de knopen door bij geschillen tussen de dorpsbewoners. Het formele Turkse bestuur was in het oosten van Turkije vóór de jaren tachtig in de praktijk non-existent. Het bezit van wapens was voor de mensen een gewoonterecht en het Turkse Wetboek van Strafrecht een van buitenaf opgelegde onbekende

grootheid. In Baybaşın dorp heerste geen gezag zoals in de rest van Turkije. Het Turkse gezag van politie, officieren van justitie of rechters werd niet vertrouwd. Een burger in Koerdistan voelde zich in Koerdistan nooit door de Turkse wet beschermd. De Koerden hebben nooit een eigen land gekregen, hoewel de wortels van hun geschiedenis en cultuur verder reiken dan die van Turkije. Hun taal, geschiedenis, cultuur en identiteit zijn door de Turkse staat nooit erkend.

Atatürk

‘Gelukkig is hij die zichzelf Turk kan noemen’, zo staat geschreven onder ontelbare bustes van de Turkse aartsvader Mustafa Kemal (‘Atatürk’) die overal op pleinen en overheidsgebouwen, tot in elke vlek in Turkije te vinden zijn. Atatürk betekent ‘vader van de Turken.’ Tijdens de Eerste Wereldoorlog was Kemal een eenvoudig officier, die in het Ottomaanse leger aan de zijde van de Duitsers vocht tot het immense Ottomaanse Rijk in 1918 ineenstortte. De sultans in het Topkapi-paleis in Istanbul hoorden bij de verliezers van de Eerste Wereldoorlog. Mustafa Kemal voerde op de puinhopen een strijd voor de stichting van een eigen Turkse staat. Hij verdreef de Britten, de Armeniërs en de Grieken en vestigde in 1923 de nieuwe staat Turkije. Atatürk is de Turkse Vader des Vaderlands. Andere resten van het Ottomaanse Rijk in het Midden-Oosten werden protectoraten. Syrië werd Frans en Irak een deel van het Britse Rijk.

Atatürk verving de verbindende islam door een dwingend Turks nationalisme. Hij wilde Turkije integreren in het westerse deel van de wereld. De Koerden behoorden ook tot de gelukkige Turken van Atatürk, op één voorwaarde: ze moesten ophouden Koerd te zijn. Atatürk zag Koerden als achtergebleven mensen van het Turkse ‘ras’ en noemde ze ‘bergturken.’ Hun taal zette hij weg als een dialect van het Turks. Het werd verboden de kinderen in het Koerdisch te onderwijzen. Opstanden van ‘bergturken’

sloegen Turkse soldaten op bloedige wijze neer. Honderdduizenden kregen een plaats in programma's voor geforceerde assimilatie, en dat hield in deportaties naar door Turken gedomineerde gebieden.

Vele miljoenen Koerden pasten zich aan. Ze omhelsden noodgedwongen de Turkse cultuur en hun ideaal werd een gelukkige Turk te zijn. Succesvolle ambtenaren of ondernemers kozen uit commercieel oogpunt eieren voor hun geld en verloochenden hun Koerdische identiteit. Op deze manier ontstonden er steeds meer gemengde huwelijken tussen Koerden en Turken.

De spanning rond de Koerdische identiteit hebben noch Atatürk, noch de opeenvolgende regeringen, tot aan het huidige bewind van president Erdoğan toe, kunnen verdrijven. In Turkije zit altijd en overal een tweeslachtigheid verborgen. De Turkse machthebbers zijn geneigd die als een gevaarlijke splijtzwam te zien. Sporen van de Koerdische cultuur zijn ook overal. Koerdische zangers scoren top 10-hits en treden met veel succes op in de grote restaurants en clubs van Istanbul. Meestal zingen ze in het Turks. In de clubs en restaurants heerst ijzige stilte als er een liedje in het Koerdisch heeft geklonken.

De verre oom

Toen Hüseyin Baybaşın nog een jongetje was, bleef zijn familie in de ver oostelijk gelegen geboortestreek gewoon Koerdisch spreken. Bij voorkeur vergat het regeringscentrum van Ankara het bestaan van de zuidoostelijke uithoek rond steden als Van en Diyarbakir. Oost-Turkije bleef dus onderontwikkeld en arm. Het economische leven in Lice kabbelde slechts traag voort.

Hüseyin was in de ogen van zijn ouders voorbestemd om een vooraanstaande rol in de stam te gaan spelen en in hun voetsporen te treden. Hij zou trouwen, zich vestigen in Lice en veel kinderen krijgen, maar daarmee ging hij niet akkoord. Zijn intellect en zijn verbeelding reikten verder dan de stoffige straten van Lice

of Diyabakir, waar voor hem niets te bereiken was wat hem echt interesseerde. Ondanks dat zijn ouders er niet gelukkig mee waren bleef zijn grootste wens te vertrekken naar Istanbul. Toen hij 17 jaar was liet hij na voltooiing van de middelbare school Lice achter zich. Ze lieten hem gaan met het adres van een ver familielid in zijn zak. Hij zou zich in Istanbul melden bij een 'oom', een gepensioneerde commissaris van politie, iemand aan wiens zorg je een jongeman kon toevertrouwen, vonden zijn ouders. In een bus begon hij aan de lange reis naar Istanbul, en hij droomde van onbegrensde mogelijkheden. Zijn oom was in Istanbul een hotel begonnen. Baybaşın kon er in 1974 direct aan de slag. Hij kon er allerlei klusjes doen en al snel trad hij op als manager van het hotel, tot volle tevredenheid van zijn oom. Hij voelde zich in Istanbul alsof hij in een woeste rivier geworpen was, overal voeren het leven en de mogelijkheden als bootjes aan hem voorbij. Hij klom erop en zette een vaste koers uit op de golven. Istanbul bood de gelegenheid, hij pakte die aan. Hij zette handeltjes op en alles liep als vanzelf. Terugkijkend op zijn eerste jaren zegt hij nu, zonder een spoor van ironie: 'Ik was altijd succesvol, ik heb altijd winst gemaakt!'

Op 6 september 1975 verdween zijn geboortedorp volledig van de kaart door een ernstige aardbeving. Baybaşın was voor de eerste keer voor een vakantie teruggekeerd in Lice. Hij was in zijn geboortehuis met drie jongere zusjes en een broertje toen alles begon te schudden en te trillen. De beving duurde 24 seconden en om hen heen kwam alles naar beneden. Seconden nadat ze naar buiten waren gerend zeeg het huis ineen. Het epicentrum van de beving had net buiten Lice gelegen. Meer dan negentig procent van de bebouwing was verdwenen. Er waren geen bakkerij, geen andere winkels, geen scholen en geen moskeeën meer. Enkele dagen later besloot men het dorp in de buurt opnieuw op te bouwen. In het gebied vielen die dag ruim 2.300 doden en er raakten tienduizenden mensen dakloos. Voor Baybaşın vormden

de ellende en de diepe armoede om hem heen een schril contrast met de relatieve weelde waaraan hij in Istanbul gewend was geraakt. Zijn ouders drongen er andermaal vergeefs op aan dat hij in Koerdistan zou blijven. Met pijn in zijn hart maakte hij de lange busreis terug naar Istanbul. Hij zag door de ruit de puinhopen van zijn geboortegrond wegglijden. Eenmaal terug in Istanbul zou hij geld sturen en hij zou doen wat hij kon aan de leniging van de nood en de wederopbouw. Istanbul was zijn stad maar hij zou altijd Koerd zijn.

De arrestaties

Vanaf zijn negentiende bracht Baybaşın geregeld lange en kortere periodes door in de gevangenis of op politiebureaus. Op 10 mei 1976 arresteerde de politie hem op verdenking van drugshandel. Hij zou tijdens een verhoor, naar eigen zeggen gedwongen door agenten, een bekentenis hebben getekend en hij werd veroordeeld tot twee jaar cel. Hij heeft altijd ontkend ook maar iets van de zaak te weten. Het adres waar de drugs gevonden zouden zijn bleek niet te bestaan. In hoger beroep werd de vervolging gestaakt en de zaak geseponeerd.

Deze gang van zaken was niets bijzonders. Dergelijke gefingeerde zaken waren in die dagen in Turkije aan de orde van de dag. In rapporten van Amnesty International uit die tijd valt veel te lezen over onwettige detenties van minderheden en politieke tegenstanders van de Turkse overheid. Baybaşın was slechts een van de Koerden die aan den lijve ondervonden dat de Turkse machthebbers hen voortdurend intimideerden en onder druk hield, zo was het beleid en de geest binnen het overheidsapparaat. De lokale politie hield Koerden die ook maar enigszins succesvol zakeneden, of zich anderszins profileerden, in de gaten. Ze werden op willekeurige momenten aangehouden en ondervraagd. In de assimilatiegedachte van Turkije was er voor 'Koerden' geen plaats. Koerdische zakenlieden moesten Turks zijn. In de praktijk

betekende dat rechtsongelijkheid en zelfs actief tegenwerken van Koerdische personen. De belastingdienst verstuurde aan hen onzinnig hoge aanslagen. Kranten en televisiezenders die meestal onder de invloed van de staat stonden maakten luidkeels melding van idiote beschuldigingen tegen personen van Koerdische afkomst. Verenigingen, cafés en nachtclubs waar veel Koerden kwamen stonden onder permanente controle van de politie of inlichtingendiensten. In strafrechtelijke onderzoeken, die vaak zonder bestaan van concrete verdenkingen werden gestart, kwam beslag te liggen op bezittingen van Koerden. Op grond van valse beschuldigingen werden veel Koerden net als Baybaşın zelfs geregeld in lange voorlopige hechtenis geplaatst. Baybaşın zegt over die tijd: ‘Koerdische ondernemers en andere prominenten moesten hun hoofd naar beneden laten hangen en zeggen: ik ben Turk. Anders werden ze niet met rust gelaten.’

Veiligheidsraad

Toen Baybaşın 25 jaar was leidde toenemende sociale onrust in Istanbul tot betogingen en dodelijke schietpartijen door de politie. In 1980 grepen militairen twee jaar lang de macht. In 1982 keerde de democratie terug, vergezeld van een apart fenomeen: de ‘Nationale Veiligheidsraad’ (Türk Silahlı Kuvvetleri).¹ Dit forum bestaat naast de regeringsleider uit de hoogste militair en enkele ministers en heeft effectieve politieke macht, zonder democratische controle. De Veiligheidsraad is doorslaggevend als het gaat om de veiligheid van de staat. In de democratieën van West-Europa is zo’n Nationale Veiligheidsraad ondenkbaar.

De vernieuwde Turkse Grondwet die na terugkeer van de de-

---

¹ In Turkije was het in de jaren negentig doodnormaal dat de chef van de generale staf wat betreft veiligheidszaken in de hiërarchie boven de minister van Defensie stond, en dus boven het parlement en de democratie. Pas sinds 2003 is de Turkse regering bezig de invloed van de Nationale Veiligheidsraad in te perken, onder druk van de Europese Unie.

mocratie was opgesteld maakte de positie van de Koerden extra penibel. Er staat (kortweg gezegd) in vermeld dat ‘separatisten’ minder rechten hebben, een term die alleen maar kan slaan op Koerden die ijveren voor hun identiteit. Wie er juridisch gezien volgens de wet onder separatisten valt, daarover beslissen in de praktijk rechters en andere magistraten. Ook de organisatie van de magistratuur is ondergeschikt gemaakt aan het probleem van het ‘separatisme’. Alle zware of drugscriminaliteit die met Koerdische personen van doen heeft komt in behandeling bij de zogeheten staatsveiligheidsrechtbanken. Strafbare feiten die deze rechtbanken behandelen staan dus altijd in verband met een dreiging voor de veiligheid van de Turkse staat. In overeenstemming met deze gedachte is het gegeven dat de hoogste baas van de politie in Turkije tevens hoofd is van het Algemeen Directoraat Veiligheid op het ministerie van Binnenlandse Zaken. Dit alles maakte het arresteren van Turkse Koerden gemakkelijk. Er kon altijd naast de verdenking van een strafbaar feit een beroep worden gedaan op de veiligheid van de staat.

Al met al werd Koerd zijn in Turkije in de jaren tachtig steeds gevaarlijker. Op dat moment wist nog bijna niemand in Turkije dat de agressie in het beleid van de staat tegen de Koerden en tegen linkse politieke bewegingen mede werd gevoed en gevoerd door een geheim ondergronds netwerk. Anno 2016 weten we dat wel. Voor dit geheime netwerk is in het Turks een uitdrukking ontstaan: de ‘Diepe Staat’ (*Derin Devlet*).

Lees ook van Karakter Uitgevers B.V. en Crimesite

CRIME TOP 100

De grootste criminelen van Nederland & België

Wie is de grootste crimineel van de Lage Landen? De man die bij zeven liquidaties betrokken was, de rijkste drugsdealer of de bloeddorstigste seriemoordenaar?

Een groep misdaadjournalisten ploegde door honderden rechterlijke uitspraken en politiedossiers, en raadpleegde collega's en wetenschappers om hier een zo waarheidsgetrouw mogelijke top-100 van samen te stellen. Daarnaast hebben ook de honderdduizenden bezoekers van Crimesite (Nederlands grootste misdaadwebsite) meegestemd, uit die twee lijsten is de uiteindelijke en enige echte Crime Top 100 samengesteld.

Het resultaat is een rijk geïllustreerd, opzienbarend en schokkend boek over de grootste Nederlandse criminelen sinds 1975. Het boek barst uit zijn voegen van de zware jongens, zowel dode als levende criminelen: van wijlen John Mieremet en *serial killer* Koos Hertogs tot politiek moordenaar Volkert van der Graaf. En van Willem Endstra, de bankier van de onderwereld, en 'Scarface' tot Willem Holleeder.

Dit boek biedt meer dan alleen portretten van de grootste criminelen. Zo bevat het ook de terugkerende rubrieken Gangsterliefjes, Pruik, plakbaard en paspoort, De moordenaar vermoord, Vrouwenvleugel, Criminele kickboksers en veel meer. Kortom, een onmisbaar en verrassend boek voor wie de voornaamste misdaadfeiten van 1975 tot nu op een rij wil hebben.

ISBN 978 90 452 0803 9

Lees ook van Karakter Uitgevers B.V. en Crimesite

WOUTER VAN LOON

Misdaadatlas van de Lage Landen

In welke provincie vinden de meeste misdrijven plaats? Hoe oud is de gemiddelde moordenaar? Wat is in de loop der jaren de prijs van een lijntje coke? Waar zitten de meeste wietkwekerijen? Welke motorclub zit in welke stad? Wat kost een prostituee in Nederland en wat betaal je in België? Hoe ziet de uitrusting van een lid van een arrestatieteam eruit?

De *Misdaadatlas van de Lage Landen* bevat honderden kaarten, infographics en diagrammen over de misdaad in Nederland en België. Een boek dat onverwachte en ongekende inzichten geeft in de hedendaagse criminaliteit.

De *Misdaadatlas van de Lage Landen* is een bladerboek propvol met feiten en wetenswaardigheden over criminaliteit, overzichtelijk in beeld gebracht. De in kaart gebrachte data zijn ondergebracht in verschillende hoofdstukken, zoals Geweld en moord, Politie en Openbaar Ministerie, De rechtbank, Georganiseerde misdaad, Seksuele misdrijven en prostitutie, Drugs, Gevangenis en tbsklinieken, etc. Naast de vele kaarten en tabellen geeft Wouter van Loon met dit boek ook situatieschetsen van een aantal geruchtmakende liquidaties. Kortom, een onmisbaar boek voor de true crime-liefhebber.

Wouter van Loon is data-journalist die als freelancer werkt voor onder andere *Crimesite*, *NRC* en *Z24*. Hij schreef ook mee aan de bestseller *Crime Top 100*.

ISBN 978 90 452 1096 4